

Maalle muuttajien motiivit ja sosiaalinen verkosto kyläyhteisössä

Aini Pehkonen

Tiivistelmä

Muuttoliike vilkastui Suomessa voimakkaasti 1990-luvun puolivälistä lähtien. Vaikka kasvukeskukset vetivät väkeä puoleensa, oli ihmisiä, jotka muuttivat niin sanotusti vastavirtaan – maaseudulle. Miksi ihmiset muuttivat maaseudulle?

Muuttamista maaseudulle ohjasivat asuntoon ja asuinympäristöön liittyvät motiivit: omakotitalon rakentaminen/ostaminen, luontosuhde ja taloudelliseen tilanteeseen liittyvät muutokset: työttömyys ja ylivelkaantuneisuus. Koko tutkimusaineistossa oli suuri määrä paluumuuttajia, jotka muuttivat takaisin kotiseudulleen. Koetun alueellisen identiteetin lisäksi paluumuutto antaa viitteitä myös vallitsevasta tonttipolitiikasta.

Sosiaalisen verkoston merkitys maaseudulla tuli esille yhteistoimintana ja toimivina sosi-

aalisina suhteina. Kyläyhteisössä huolenpidon ja kontrollin raja on jännitteinen. Yleisesti ihmiset pelkäsivät juoruilua ja ”puheita”. Ohuella lähikontrollilla ja huolenpidolla oli intressien yhteys, sillä kyläyhteisölle on solidaarisesti tärkeää, että myös naapurilla menee hyvin.

Tutkimusongelmat ja aineisto

Väitöskirjatutkimukseni tavoitteena oli tuottaa tietoa ja kysymyksiä positiivisista ja negatiivisista tulomuuttoprosesseista maaseudulle. Tutkimus ei pyrkinyt tilastolliseen yleistettävyyteen tai ainutlaatuisuuteen, vaan tärkeämpänä lähtökohtana oli tuoda keskusteluun asioita maaseudulle muuttamisesta ja asumisesta. Vaikka tutkittujen ihmisten ratkaisuja ja toimintatapoja voidaan pitää yksittäistapauksina, voi silti ihmisten asenteiden eri muodot niin tulomuuttajiin kuin syntyperäisiin asukkaisiin koskettaa suurta osaa muuttoliikeprosessissa olevia. Tulosten siirrettävyys tarkoittaa havaintojen soveltumista toiseen toimintaympäristöön, jolloin yleistettävyys syntyy lukijan toimesta (Eskola ja Suoranta 1998, 68). Käsitevalinnat ovat arvosidonnaisia, ja ne luovat eri

tavoitin painottuneita todellisuuksia (Pohjola 1990, 148-151). Tästä syystä on hyvä pitää mielessä, että tutkija konstruoi tuloksia omien havaintojensa ja ymmärryksensä mukaisesti.

Tässä artikkelissa käyn läpi väitöstutkimukseni tutkimuskysymyksistä seuraavat: miksi maaseudulle muutetaan; millaiset demograafiset ominaisuudet muuttajilla on; mikä merkitys maaseudulla on sosiaalisilla verkostoilla, joita arvioidaan kanssakäymisen eri muotojen tasolla.

Tutkimuksen kohderyhmänä oli kymmenen suomalaista kylää. Kylät esiintyvät tutkimuksessa nimettöminä, koska tutkimuksen kannalta ei ole merkittävää, mikä kylä on kyseessä, vaan miten ihmiset kokevat eri asiat. Valitsin viiden kaupungin, Rovaniemen, Vaasan, Turun, Mikkelin ja Kajaanin läheisyydestä kustakin kaksi kylää, joista toisen etäisyys kaupungista on 25 km ja toisen 50 km. Analyysikehikkona on siis kylien etäisyydet kaupungista (25 km tai 50 km). Kylät kaupunkien ympäriltä on valittu satunnaisesti: ainoastaan välimatka kaupunkiin on toiminut kriteerinä. Kaupungit sijaitsevat kartalla eri puolella Suomea, jotta maamme tulisi myös maantieteellisesti huomioituksi.

Aini Pehkonen (VTM, väitellyt), Siirtolaisuusinstituutin erikoistutkija. Artikkelin pohjautuu kirjoittajan vuonna 2004 valmistuneeseen väitöskirjaan nimeltä ”Kylä kutsuu... Tutkimus tulomuuttoprosesseista maaseudulle.” Väitöskirja tarkastettiin Helsingin yliopiston valtiotieteellisessä tiedekunnassa 25.2.2005.

Empiirisen tutkimusaineiston muodostavat 1.1.1990-22.6.2000 kymmeneen suomalaiseen kylään tulomuuttajat (n=533, vastausprosentti 39%, n=205: kvantitatiivinen aineisto), kyselylomakkeiden avovastaukset (n=159) sekä tutkimuskylien syntyperäisten asukkaiden (10), tulomuuttajien (10) ja aktiivisesti kylien kehittämisessä (5) olevien henkilöiden haastattelut (n=25). Tutkimusmetodina olen käyttänyt kyselylomaketta tulomuuttajille ja puolistrukturoitua puhelin- ja käyntihaastatteluja niin tulomuuttajille kuin syntyperäisille kyläläisille sekä havainnointia, kirjallisuutta ja tilastomateriaalia. Tutkimustulosten validiteetin kannalta on parempi, jos tutkimuksessa on mahdollista käyttää erilaisia lähestymistapoja rinnakkain.

Eräitä maaseudulle muuttajien taustatietoja

Tulomuuttajien taustatiedoista käsittelen yleisiä perustietoja. Esittelen ne yhteenvetona siten, että olen jaotellut tiedot lähikyliin ja ydinmaaseudulle muuttaneisiin. Näin on mahdollista verrata, onko muuttaneiden taustatiedoissa eroja. Taustatiedoista esittelen perhe-

suhteet, iän, ammattikoulutuksen, toimialan, toimeentulon, asumismuodon sekä työ- ja muuttomatkien pituudet. Paluumuuttajat muodostavat merkittävän ryhmän tässä aineistossa, joten tästä syystä paikan merkitystä on aiheellista pohtia.

Kaupunkien läheisiin kyliin ja ydinmaaseudulle tulomuuttajien siviilisäädystä ei ollut juurikaan eroja (taulukko 1), mutta lähikyliin muuttaneilla oli useammin kotona vielä ala-ikäisiä lapsia (55%) kuin ydinmaaseudulle muuttaneilla (37%). Tämä ei kokonaan selity muuttaneiden ikärakenteella. Lapsiperheet valitsivat asuinpaikakseen mieluummin kaupunkien lähikylän kuin kylän ydinmaaseudulla. Ala-ikäisten lasten lukumäärä oli useimmiten yhdestä kahteen, mikä oli vuonna 2000 suomalaisista perheistä suurimman osan (65%) lapsiluku (Tilastokeskus, väestötilastot 2001). Suurperheet eivät ole yleisiä maaseudulle muuttavienkaan joukossa.

Kaupunkien lähikylissä asuvat naiset työllistyivät pääosin sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviin mutta ydinmaaseudulla asuvien toimialat jakautuivat

tasaisemmin. Lähikylissä asuvat miehet työskentelivät puolestaan useimmiten teollisuuden tai kuljetus- ja liikenteen alalla, kun ydinmaaseudulla asuvat työllistyivät eniten maa- ja metsätalouteen sekä teollisuuteen. Työssä olevista suurimmalla osalla (56%) oli vakituinen kokoaikatyö, ja he olivat työntekijä-ammateissa, mutta tässä ryhmässä oli myös eniten määräaikaissa työsuhteissa olevia. Määräaikaissa kokoaikatyössä oli koko aineistossa lähes joka neljäs. Kaupunkien lähikylissä työsuhteet olivat useammin vakituksia kuin ydinmaaseudulla.

Koko aineistosta yrittäjiä oli seitsemän prosenttia, jotka jakautuivat tasaisesti lähikyliin ja ydinmaaseudun kesken. Suomessa on suhteellisesti vähän yrityksiä ja maaseudulla toimii lähinnä yhden hengen yrityksiä, elinkeinoharjoittajia. Ulkopuolisen työntekijän palkkaamiseen liittyy palkan lisäksi sosiaaliturva-, eläke-, ja vakuutusmaksuja, joten lisäresurssien palkkaaminen tehdään harkiten. Yritysten, ja sitä kautta työpaikkojen, synty vaatii useimmiten laadukkaan toimintaympäristön, toisin sanoen osaavan työvoiman lisäksi hyvät kulkuyhteydet, koh-

Siviilisäätty	Lähikylät (25 km)		Ydinmaaseutu (50 km)		Yhteensä	
	n	%	n	%	n	%
Naimaton	19	13	8	15	27	13
Naimisissa	107	72	41	79	148	74
Eronnut	17	11	2	4	19	9
Leski	6	4	1	2	7	4
Yhteensä	149	100	52	100	201	100

Taulukko 1. Vastajat siviilisäädyn ja asuinalueen mukaan.

tuulliset tuotantokustannukset ja tietoliikenneyhteydet.

Työmatkan pituus yhteen suuntaan vaihteli alle kilometristä 820 kilometriin. Lähikylissä asuvilla suurimmalla osalla (55%) työmatka oli enimmillään 25 kilometriä ja vastaavasti ydinmaaseudulla asuvilla (63%) viisikymmentä kilometriä. Toisin sanoen kyläläiset eivät ole niinkään asuinkylässään töissä vaan lähikaupungissa. Koko aineistosta suurimmalla osalla naisista (94%) kuin miehistäkin (91%) työmatkan pituus oli enimmillään viisikymmentä kilometriä. Kysyttäessä, kuinka kaukana vastaaja arvioi voivansa käydä työssä, suurin osa vastasi (lähikylistä 88%, ydinmaaseudulta 78%) jaksavansa noin kuudenkymmenen kilometrin työmatkan yhteen suuntaan. Tilastollisesti tarkasteltuna moodi (arvioitu matka, mikä vastauksissa oli eniten) sijoittuu lähikyläläisten osalta kolmeen kymmeneen kilometriin ja ydinmaaseudulla asuvilla kuuteen kymmeneen kilometriin. Siis käytännössä matka kylältä lähimpään kaupunkiin. Oman kunnan ulkopuolella kävi töissä koko aineistosta 15%.

Pääasiallinen toimeentulo-lähde koostui *ydinmaaseudulle* muuttaneilla eläketuloista (31%), palkkatuloista (25%) ja työttömyyskorvauksista (25%). Toimeentulon ilmoitti heikentyneen muuton jälkeen ydinmaaseudulle muuttaneista useampi kuin joka kolmas (39%), mutta se ei tarkoita kaikkien osalta välttämättä taloudellista köyhtymistä, koska muuttaneiden ikä-jakauma ei selitä kaikkien eläkkeellä olevien toimeentulon ensisijaista lähdeä. Ryhmässä on myös sairaus- ja

työkyvyttömyyseläkeläisiä, mutta mahdollisesti myös yksilöllisiä eläkeratkaisuja tehneitä henkilöitä. Vastaavasti pääasiallinen toimeentulon lähde koostui *lähikylille* muuttaneilla palkkatuloista (51%), eläketuloista (22%) ja työttömyyskorvauksista (21%). Toimeentulon ilmoitti parantuneen muuton jälkeen lähes joka kolmas vastaajista (26%) ja heikentyneen joka neljäs (23%). Koko aineistossa työolot, ammattiura ja toimeentulo paranivat neljäsosalla, mutta vastaavasti toimeentulo heikkeni kolmasosalla.

Tulomuuttajilla asumismuotona oli pääsääntöisesti omistusasunto niin lähikyliin (59%) kuin ydinmaaseudullekin (79%) muuttaneilla. Asumismuodolla oli tässä aineistossa yhteys ikään ja elämäntilanteeseen. Omakotitaloasuminen ja omistaminen oli ensisijaista silloin, kun perheen lapset olivat alaikäisiä. Toiseksi yleisin asumismuoto oli niin lähikylissä kuin ydinmaaseudullakin päävuokralaisuus. Työsuhteasunnoissa ei asunut kukaan ja alivuokralaisasumisen osuus oli alle kaksi prosenttia. Rivitalossa asuvat perustelivat asumistaan helppoudella, mutta myös taloudellisilla tekijöillä. Vuokralla asumista omakotitalossakaan ei pidetty tavoiteltavana, koska siihen miellettiin levottomuutta ja väliaikaisuutta. Omistaminen kuvastanee edelleen pysyvyyttä ja turvallisuutta.

Kolme neljäsosaa (77%) koko aineistosta ilmoitti muuttomatansa olleen enintään kaksisataa kilometriä, joten kyseessä on ollut lyhyen matkan muutto. Yli viidensadan kilometrin muuttomatka oli yhdeksällä prosentilla.

Koko aineistosta yli puolet (57%) oli muuttanut kyseiselle kylälle kaupungista. Ydinmaaseudulle muuttaneista oli kaupungista siirtyneitä 65% ja vastaavasti lähikyliin kaupungista muuttaneita oli 54%. Muuttomatkan lyhyys on tässä aineistossa kiinnostavaa, koska se antaa viitteitä muuton motiiveista. Oman kategoriansa muodostavat muuttajat, jotka halusivat palata kotiseudulleen. Tutkimuskyliin muuttajista yli puolet (63%) oli paluumuuttajia siten, että he palasivat siihen maakuntaan, jossa olivat syntyneet. Lähikylät hyötyivät väestöllisesti jonkin verran enemmän paluumuuttajista kuin ydinmaaseudun kylät. Koko aineistoa tarkasteltaessa havaitsee myös sen, että kahdella kolmesta (2/3) tulomuuttajalla oli edellinen asuinpaikka saman maakunnan sisällä. Tämä selittää osaltaan lyhyttä muuttomatkaa.

Maaseudulle muuton motiivit

Tutkimuslomakkeessa kysyttiin maaseudulle muuttamisen syitä siten, että vaihtoehtoiset syyt oli jaoteltu neljään ryhmään: työhön, asumiseen, perhesuhteisiin ja muihin syihin. Työhön liittyviin syihin kuului työpaikan vaihdoksen lisäksi esimerkiksi työelämään siirtyminen ja eläkkeelle jääminen. Asumiseen liittyviin syihin kuului sopivan tontin tai asunnon saamisen lisäksi asuinympäristöön liittyviä syitä, kuten puhdas luonto ja halu asua maaseudulla. Perhesuhteisiin liittyvät syyt kartoittivat elämäntilanteen muuttamista, kuten avo- tai avioliiton solmimista ja perheenisäystä. Muut syyt selvitettiin esimerkiksi harrastus-

mahdollisuuksien ja vaihtelunhalun merkitystä. Muuttosyiden tärkeyttä vastaajille mittasin lasquemalla ensin prosenttijakaumat siitä, millainen merkitys kyseisellä vaihtoehdolla on ollut muuttopäätökseen. Kysymyslomakkeessa ei kysytty merkittävintä muuttomotiivia, vaan vastaajat saivat arvioida asteikolla paljon, melko paljon, vähän ja ei lainkaan kyseisen asian vaikutusta muuttoon. Tulomuuton motiivit maaseudulle ovat moni-intressiset, eikä näin yhtä ainutta muuttoon johtanutta vaikutinta voida osoittaa. Ennen konkreettista muuttoa on jokaisella pohdinta- ja harkintavaihe, joka voi olla hyvinkin erimittainen samankin perheen jäsenillä. Tämä tutkimus ei anna vastausta siihen, kuinka pitkä harkintavaihe on ollut kyseessä. Kun muuttoon lopulta päädytään, tavoitteena on saada elämäntilanteeseen nähden optimi ratkaisu. Koska suurimmalla osalla oli kyseessä vielä lyhyen matkan muutto, voisi muuttoa kuvata myös asunnonvaihtona. Työpaikka tai toimiala ei muuttunut, ainoastaan koti. Esittelen lähemmin kolme tulomuuttoon vaikuttavaa syytä, jotka eriytyivät selkeästi tässä aineistossa: elämänvaiheeseen sopiva koti, taloudelliset syyt ja luontosuhde.

Elämänvaiheeseen sopivan kodin löytyminen/rakentaminen ilmeni erityisesti lapsiperheillä ja eläkeläisillä. Lapsiperheet halusivat asua ensisijaisesti omakotitalossa, joten asuinpaikan valitseminen oli sidoksissa sopivan tontin löytymiseen ja kustannuksiin. Lapsille haluttiin tarjota luonnonmukainen ympäristö, jolloin myös kotieläimen hankinta tuntui luontevalta. Paluumuuttajille ton-

tin löytyminen oli sukulaisuuden takia vaivatonta. Eläkeläisille elämäntilanteeseen nähden sopivan kodin löytyminen liittyi paluumuuttoon lapsuudenkotiin, muuttoon vapaa-ajan asunnolle tai muutoin omistusasuntoon.

Suuri lapsiperheitten paluumuuttajien määrä ei kerro pelkästään paikkatietoudesta tai kotiseuturakkaudesta, vaan myös siitä, että tonttien myyminen paluumuuttajille on helpompaa kuin ventovieraille. Tästä syystä syntyperäiset tai maata omistavat kyläläiset olivat portinvartijan roolissa suhteessa kylän asukantaan. Tutuille on helpompi ja turvallisempaa myydä kuin tuntemattomalle, erityisesti, kun myyjä asuu kyseisellä kylällä. On syytä muistaa, ettei aineistosta käy ilmi, kenen aloitteesta muuttopäätös tehtiin. Pyysivätkö iäkkäät vanhemmat palaamaan vai olivatko puoliset tulleet kyseiseen ratkaisuun yhteisymmärryksessä?

Taloudellisten syiden takia maaseudulle muuttajat muodostivat oman ryhmänsä. He muuttivat selviytyäkseen taloudellisista rasitteistaan, jotka olivat tulleet konkurseista, ylivelkaantumisesta tai lainojen takausvastuista, koska maalla asuminen on taloudellisempaa kuin kaupungissa. Vaikka marjastus ja kalastus voidaan nähdä harrastuksina ja haluna luonnossa liikkumisesta, ovat ne myös toimeentulon lähteitä. Taloudellinen köyhyys ei tarkoita henkistä köyhyyttä, vaikka taloudelliset vaikeudet voivat lamaannuttaa toimintaa. Taloudellisissa vaikeuksissa olevat henkilöt muuttivat useimmiten ydinmaaseudulle, jonne ei ollut sukusiteitä. Tällöin he pystyivät pitämään yksityisyy-

tensä paremmin suojassa ja olla näkymättömissä tuttavien katseilta. Tämä ryhmä halusi muuttaa kyseiseltä alueelta pois heti, kun se on vain taloudellisesti mahdollista. Tässä ryhmässä oli myös velkajärjestelyn johdosta rationaalisen valinnan tehneitä henkilöitä. Mielenkiintoista on se, että nämä henkilöt tulivat työttöminä ydinmaaseudulle, jossa työnsaanti on muutoinkin vaikeaa. Tämä tulos tukee aikaisempia tutkimuksia (esim. Jackson & Warr 1987; Ervasti 2004, 298-318) sosiaalisen ympäristön merkityksestä työttömille, joissa todetaan, että pahoilla työttömyysalueilla elävien työttömien hyvinvointi on korkeampaa kuin niiden työttömien, jotka asuvat työttömyystilanteeltaan lohdullisimmilla alueilla.

Suhde luontoon oli merkittävää lähes kaiken ikäisille. Luonto tarjoaa suojaa ja virkistystä. Asuminen luontoympäristössä koettiin hyvänä palautumiskeinona nopeatempoisesta työelämästä. Lapsille koettiin ympäristön mahdollistavan ”oikean työn” harjoittamisen, kuten puutarhatyöt ja rakentamisen. Mahdollisesti vanhemmat halusivat siirtää samankaltaisia kokemuksia lapsilleen, kuin mitä itse olivat lapsuudessaan saaneet.

Naapuruus

Ihmisten käytöstavat ja toiminta ovat sosiaalista elämää. Yhtäällä kyläyhteisössä ihmisten tunteista ja tuttuutta pidettiin hyvänä asiana, koska se lisää turvallisuuden tunnetta ja helpottaa asioiden hoitoa, mutta toisaalla tunteminen koettiin välttämättömänä pahana. Asukkaiden väliset tuttujen ja puolituttujen verkostot olivat kyläyh-

YDINMAASEUTU	Kyläily (%)	Sattumalta tapaaminen (%)	Auttamalla (%)	Lasten harrastukset (%)
Paluumuuttajat (n=29)				
Päivittäin	21	3	3	-
Muutamia kertoja/vk	21	10	3	-
Kerran viikossa	-	7	-	-
Muutamia kertoja/kk	3	-	-	3
Noin kerran/kk	-	-	-	-
Harvemmin kuin krt/kk	3	-	-	-
En juuri koskaan	7	3	-	-
Muut tulomuuttajat (n=22)				
Päivittäin	32	-	-	-
Muutamia kertoja/vk	18	-	-	5
Kerran viikossa	9	-	-	-
Muutamia kertoja/kk	-	5	-	-
Noin kerran/kk	5	-	5	5
Harvemmin kuin krt/kk	-	-	-	-
En juuri koskaan	-	9	-	-

Taulukko 2. Kuinka usein vastaaja on yhteydessä naapureihin ja millainen on yhteyden luonne ydinmaaseudulla?

teisössä siinä määrin tiheät, että se antaa ehkä harhaisenkin tunteen kaikkien tuntemisesta. Pienissä kylissä on harvoin mahdollisuutta pysyä tuntemattomana. Kylällä vastaanottilijaa tervehditään ja hänet huomataan, vaikka pinnallisen nopeasti. Tervehtiminen on hyväksyttävä ja toivottu käytäntö. Toisenlaista käyttäytymistä pidetään huonona ja moitittavana käyttäytymisenä.

Yleisin yhteydenpito muoto naapureihin oli kvantitatiivisen aineiston mukaan kyläily ja seuraavaksi yleisin sattumalta tapaaminen. Puhelimen merkitys tulomuuttajille naapureiden väliseen yhteydenpitoon on vähäistä. Yhteydenpitoon vaikuttaa jonkin verran asumisaika kylällä: mitä pidempään on asunut alueella, kyläily lisääntyy eli tuttavien määrä lisääntyy vuosien mittaan. Tuttavuussuhteiden solmiminen

Ydinmaaseudulla kyläilyn määrä on suurempaa kuin lähikylissä asuvilla. Huomionarvoista on se, että tulomuuttajat kyläilevät ydinmaaseudulla useammin säännöllisesti kuin paluumuuttajat. Vastaavasti tulomuuttajilla ei ole sattumalta tapaamisia naapureitten kanssa, kuten paluumuuttajilla on. Tähän vaikuttanee muuttaneiden ikärakenne. Samankaltaiset elämänvaiheet yhdistävät, jolloin saman ikäryhmän ihmiset oppivat tuntemaan toistensa erilaisten instituutioiden ja organisaatioiden välityksellä, kuten päiväkodeissa, kouluissa, eläkeläisjärjestöissä jne. (Ojankoski 1998, 208.) Kuitenkin kyläyhteisössä eri ikäiset ja eri elämänvaiheessa olevat ihmiset ainakin tietävät toisensa, omat kyläläisensä.

LÄHIKYLÄT	Kyläily (%)	Sattumalta tapaaminen (%)	Yhteisissä tiloissa (%)	Auttaa naapuria (%)
Paluumuuttajat (n=99)				
Päivittäin	15	2	3	-
Muutamia kertoja/vk	11	10	5	5
Kerran viikossa	4	3	-	1
Muutamia kertoja/kk	3	6	3	1
Noin kerran/kk	1	3	-	-
Harvemmin kuin krt/kk	2	3	-	-
En juuri koskaan	-	3	1	-
Muut tulomuuttajat (n=46)				
Päivittäin	32	-	-	-
Muutamia kertoja/vk	18	-	-	5
Kerran viikossa	9	-	-	-
Muutamia kertoja/kk	-	5	-	-
Noin kerran/kk	5	-	5	5
Harvemmin kuin krt/kk	-	-	-	-
En juuri koskaan	-	9	-	-

Taulukko 3. Kuinka usein vastaaja on yhteydessä naapureihin ja millainen on yhteyden luonne lähikylissä?

on persoonallisuuskysymys, jolloin toiselle tutustuminen on helpompaa ja toiselle hankalampaa.

Kvantitatiivisessa aineistossa reilusti joka kolmas totesi niin lähikylisiin (45%) kuin ydinmaaseu-

dulle (41%) muuttaneista, että on hyvä pitää jonkinlaisia yhteyksiä naapureihin. Ilman yhteydenpitoa naapureittensa kanssa eli lähikyliin 11% ja ydinmaaseudulle 8% muuttaneista. Huomionarvoista on, että taloudellisissa vaikeuksissa elävät ihmiset olivat vähiten sosiaalisissa kanssakäymisissä naapureittensa kanssa eli he eristäytyivät sosiaalisesti. Vastaavasti naapureittensa kanssa kertoi viihtyvänsä koko aineistosta 12% (lähikylät 13% ja ydinmaaseutu 10%). Koko aineistosta noin yksi kymmenestä (9%) totesi muulla tapaavansa niin paljon ihmisiä, ettei enää jaksaa vapaa-aikanaan seurustella naapureittensa kanssa.

Paluumuuttajilla sosiaalinen verkosto ei ole laajempaa kuin muilla tulomuuttajilla. Ydinmaaseudulla asuvien sosiaaliset verkostot ovat laajempia kuin lähikylissä asuvilla niin paluukuinkin muillakin tulomuuttajilla. Vaikka lähikylissä on naapureita lähempänä ja ihmisiä enemmän, on kanssakäyminen kuitenkin varovaisempaa naapureiden kesken kuin ydinmaaseudulla. Naapuruston kanssakäymiseen oltiin kohteliaan tyytyväisiä, joukkoon tosin mahtuu realistisesti myönteisiä ja kielteisiä kokemuksia. Muutoin naapuruussuhteissa ei ole mainittavaa eroa ryhmien välillä. Bauman (2002, 117) puhuu ”kohteliaasta välinpitämättömyydestä”, jota urbaani elämä edellyttää. Kohteliaan välinpitämättömyyden tavoitteena on estää ihmistä liiaksi vaivaamasta mieltään toisen asioilla. Se, ettei sekaannu toisten asioihin liiaksi, on samalla toive, että myös toisilta voi odottaa samanlaista suopeaa pidättyväisyyttä suhteessa itseän.

Paluumuuttajat niin ydinmaaseudulla kuin lähikyliin muuttaneista ilmoittivat kyselylomakkeessa olevansa eniten tekemisissä syntyperäisten kyläläisten kanssa. Paluumuuttajien sukusiteet selittävät ainakin osaksi asiaa, mutta myös muilla tulomuuttajilla on helpompaa tutustua kylän syntyperäisiin asukkaisiin. Kiinnostavaa on se, että henkilöt, jotka ovat asuneet kylällä yli kaksi vuotta, näyttävät vähentäneen kanssakäymistään niin kylän sisällä kuin ulkopuolella. Vastaavasti yli

neljä vuotta asuneilla kontaktit ovat lisääntyneet. Mahdollista on, että perhetilanne (pienet lapset, vanhempainloman jälkeen paluu työelämään ym.) rajoittaa kontakteja perheen sisälle, eikä kyse ole tietoisesta vetäytymisestä ihmis-kontakteista. Voimaa ja aikaa ei ole kodin ulkopuolelle. (Taulukot 4 ja 5).

Mielenkiintoista on muuttaneiden suhde toisiinsa. Kaikista ydinmaaseudulle muuttaneista joka neljäs (25%) ja vastaavasti kaikista lähikyliin muuttaneista

YDINMAASEUTU	Asumisaika kylällä (%)		
	Enintään 2 vuotta	2–4 vuotta	Yli 4 vuotta
Paluumuuttajat (n=30)			
Syntyperäiset kyläläiset	17	13	30
1990-luvulla muuttaneet	-	-	-
Ei kumpienkaan	10	-	17
Ei osaa sanoa	3	3	7
Muut tulomuuttajat(n=22)			
Syntyperäiset kyläläiset	36	9	36
1990-luvulla muuttaneet	-	-	-
Ei kumpienkaan	5	5	-
Ei osaa sanoa	9	-	-

Taulukko 4. Ihmiset, joiden kanssa olette eniten tekemisissä ydinmaaseudulla?

LÄHIKYLÄT	Asumisaika kylällä (%)		
	Enintään 2 vuotta	2–4 vuotta	Yli 4 vuotta
Paluumuuttajat (n=99)			
Syntyperäiset kyläläiset	10	9	32
1990-luvulla muuttaneet	4	4	4
Ei kumpienkaan	11	5	13
Ei osaa sanoa	4	-	4
Muut tulomuuttajat (n=47)			
Syntyperäiset kyläläiset	17	17	21
1990-luvulla muuttaneet	2	2	11
Ei kumpienkaan	11	-	6
Ei osaa sanoa	6	4	3

Taulukko 5. Ihmiset, joiden kanssa olette eniten tekemisissä lähikylissä?

kaksi kymmenestä (18%) totesi ystäväystymisen toisten muuttaneiden kanssa olevan erittäin tai melko usein vaikeaa. Samat ihmiset myönsivät (ydinmaaseutu 20% ja lähikylät 18%) tutustumisen olevan vaikeaa myös syntyperäisten kyläläisten kanssa. Naiset totesivat miehiä useammin ystäväystymisen olevan vaikeaa. Yhdistävänä tekijänä näillä naisilla oli se, ettei heidän perheessään ollut tai enää ollut ala-ikäisiä lapsia. Asumisaika kylällä antaa viitteen siitä, kuinka sosiaalinen verkosto muotoutuu vähitellen. Koko aineistosta joka neljäs kertoi ystäviensä asuvan muualla kuin kyseisessä kylässä.

Lähikontrollia

Lähikontrolli tuli esille tässä aineistossa monimuotoisena. Tosiasia on, että ihmisten tekemisiä havainnoidaan. Asia näyttäytyi toisaalla sosiaalisena huolenpituksena, mutta toisaalla puolestaan kontrollina. Ihmiset totesivat haastatteluissa yleisesti, että ”naapurista seurataan, muttei kovin julkeasti”. Kyläläiset myönsivät hienovaraisesti sen, että kylällä yleensä tiedetään ainakin jotain toisten asioista, mutta myös, että itse kukin havainnoi naapureitaan. Syyksi lähikontrolliin ilmoitettiin se, onko naapurissa kaikki hyvin, kuten ”näkykö savuja”, ”näkykö valoja” jne. Jos naapuritalo näytti liian hiljaiselta, menttiin spontaanisti katsomaan, kuinka asukkaat voivat. Naapuruston liikkeen seuraamista perusteltiin huolenpidolla, ei uteliaisuudella tai juoruilunhalulla, jottei ”mene väli”. Seurannan kyläläiset ajattelivat olevan myönteisen asian, koska

vastaavasti kaupungissa asuimiseen ei kyläläisten mielikuvissa kuulu naapurista huolehtiminen. Seurannan ”kohteet”, erityisesti nuoret perheet, saattoivat kuitenkin kokea huolenpidon uteliaisuudeksi ja henkilökohtaisiin asioihin puuttumiseksi. Se, mistä ihmiset tiesivät, että kyläläiset juoruilevat, jäi herkästi toteamukseen ”Kylälähän sen tietää...”. Aavistus ja ehkä osallistuminen myös itse toisten ihmisten asioista puhumiseen, antoi aiheen oletukseen. Oletus muuttui vahvistukseksi siinä vaiheessa, kun joku kyläläisistä kertoi asianomaiselle, mitä hänen asioistaan puhutaan. Huomionarvoista on se, että mitä pidempään oli kylällä asunut, sitä luontevammin lähikontrolliin suhtauduttiin, ikään kuin se kuuluisi perinteeseen ja kulttuuriin. Näyttäisi siltä, että lähikontrolliin tottuu ja mukautuu, jolloin se ei enää siinä määrin häiritse kuin heti muutettua.

A. (haastattelija): ”Seuraavtko kyläläiset toistensa elämää ja ovatko ihmiset kiinnostuneita naapureistaan?”

Tarja: ”On kuin asuisi akvaariossa. Seurataan, missä meidän elämä menee. Naapureissa ärsyttää liiallinen uteliaisuus ja juoruilu ja puuttuminen meidän raha-asioihin.” (44-vuotias tulomuuttaja, ydinmaaseutu)

Tulomuuttajien sosiaalisesta kartasta kyläläiset olivat hyvinkin kiinnostuneita, ketä asukas tuntee kylällä entuudestaan tai keihin henkilöihin tutustuu. Sosiaalisissa suhteissa on siis merkitystä sillä, keitä tunnet ja keiden kanssa olet tekemisissä. Alla olevassa haastattelussa tuli esille vanhaa luokkajako-ajattelua, mutta se kertoo itse asiassa viiteryhmän merkityksestä

suhteessa muihin kyläläisiin.

A. (haastattelija): ”Seurataanko tänne muuttaneiden elämää?”

Väinö: ”Jaa...kylällä tulomuuttaneiden elämää aina seurataan, kenen ystävä on, kenen kanssa on. Haiskahtaako herralta, määrääleekö?” (47-vuotias paluumuuttaja, ydinmaaseutu)

Silloin, kun kyseessä ei ole lähisukulainen, naapurin konkreettiseen auttamiseen tai avun tarjoamiseen suhtaudutaan varovaisesti peläten asianomaisen loukkaantumista, ja että avun tarjoaminen koetaan tungettelevana. Kyläläiset odottavat, että avun tarvitsija pyytää apua suoraan erityisesti silloin, kun asia on arkaluontoinen. Yhteisö ikään kuin määrittelee arkaluonteiset henkilökohtaiset asiat, joiden suhteen on syytä olla varovainen.

A. (haastattelija): ”Pyytävätkö naapurit apua joihinkin asioihinsa ja onko auttaminen itsestään selvyys?”

Toivo: ”Auttaminen on sellaista perheittäistä perinnettä. Ne, jotka tunnetaan jo pitkälti ajalta ja sitten niiden lapset. Kyllä tuttavuus jotenkin hankaloittaa...Jos näkee, että apua tarvitsee, on jotenkin varovainen, ettei hankaloita suhteita. Vaikka lasten vaatetusta tai katon korjausta...Odottelee, jos vaikka pyytäisi. Kun huomataan, että joku tarvitsee apua, odotellaan vähän aikaa, miten se juttu etenee. Autetaan viiveellä, katsotaan pyytääkö se apua. Varovainen pitää olla avun tarjoamisessa, jottei väli mene. Autetaan heti, kun voidaan ja jos osataan.” (75-vuotias syntyperäinen kyläläinen, ydinmaaseutu.)

Haastatteluissa arkaluonteisiksi asioiksi määrittyivät taloudellisesti

sista vaikeuksista johtuvat asiat. Naapurit siis huomaavat avun tarpeen, esimerkiksi katon korjauksen, ja puhuvat keskenään siitä, mutta odottavat asianomaisen pyyntöä ”talkoisiin” mieluummin kuin tarjoavat tai ehdottavat apua. Jos avun tarvitsija ei kuitenkaan pyydä apua, joku kyläläisistä sovitusti ottaa asian puheeksi ohimennen avun tarvitsijan kanssa, ikään kuin idea asiasta olisi sillä hetkellä tullut. Näennäinen spontaanisuus on kuin avoin juoni. Kaikki osalliset tietävät asian oikean laidan, mutta sitä ei sanota ääneen. Oveluuden ansiosta kukaan ei menetä kasvojaan ja ”pysyy välit”. Olemassa on siis niin sanottu kaksoissidos, toisaalta ihminen todistaa olevansa avun tarpeessa (rikkinäinen ja vuotava katto), mutta toisaalta hän todistaa olevansa riittävän vahvan selviytyäkseen yksin (ei pyydä apua). Sama toistuu peilikuvana kyläläisten toiminnassa: he todistavat pystyvänsä auttamaan (talkoot), mutta väheksyvät taitojaan (”jos osattaisiin porukalla...”).

Lasten kuljettamiseen käytäntöä on puolestaan helppo organisoida. Perheet ovat silloin samanlaisessa elämäntilanteessa, joten vastavuoroisuus helpottaa perheiden arkea; kaikki osallistujat hyötyvät. Käytännön avussa on siis vastavuoroisuus tärkeää, jottei jää ”velkaan”, kuten sosiaaliselle pääomalle onkin tunnusomaista. Tämä olennainen asia tekee ymmärrettäväksi avun pyytämisen vaikeuden tai helpouden.

A. (haastattelija): ”Entäs miten lasten harrastukset ja muut liikkumiset? Lapsiperheillä taitaa auto olla välttämätön?”

Pirkko: ”Kimppakyyti täällä pelaa hyvin. Lapset viedään harrastuksiin vuorotellen. Koulun seinällä on lista, millaisia harrastuksia koululaisilla on ja milloin. Milloin on kyydin tarvis? Jokaista ei yksitellen haeta ja kuljeteta. Voi odotella sitten kirjastossa.” (37-vuotias paluumuuttaja, lähikylä.)

Kaupunkien lähikylissä asuvilla niin tulo- kuin paluumuuttajilla on enemmän sellaisia ihmissuhteita, joilta voi pyytää apua. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että kaikki nämä mahdolliset avun antajat asuisivat kyseisessä kylässä. Ne ihmiset, joilla on ystävien määrä vähäisin tässä aineistossa (tulomuuttajat ydinmaaseudulle), ovat valmiita muuttamaan pois kyseisestä kylästä. Tämä antaisi perheen muiden syiden lisäksi (muuttosyynä taloudelliset vaikeudet) aiheen olettaa, että ystävyysuhteet ankkuroivat ihmisiä alueelle. Muuttajat olivat kuitenkin yleisesti tyytyväisiä ihmissuhteittensa määrään suhteessa naapureihinsa. Pirkon kommentti ihmisten ja ihmissuhteiden merkityksestä kuvastaa vahvaa elämänasennetta.

Pirkko: ”Maalla tarvitaan toisia. Autetaan eikä makseta rahalla, vaan vastapalvelulla.” (37-vuotias paluumuuttaja, lähikylä.)

Sosiaalisilla suhteilla ja henkilökohtaisilla kokemuksilla oli merkitystä alueeseen ankkuroitumiseen ja yksilön hyvinvointiin. Jos kylä sai hyvän (8) arvosanan kouluasteikoilla 4-10, olivat kokemukset kylän asukkaiden kanssa tehdystä yhteistyöstä myönteisiä. Jos naapuruussuhteet koettiin hyväiksi, se vaikutti osaltaan haluun asua kyseisellä kylällä.

Yhteenveto

Maaseudulle muuttajien motiiveja ohjasi tässä aineistossa henkilökohtaisuus, taloudellisuus ja rationaalisuus. Eri tekijöillä on oma painoarvonsa, ja ne ovat yhteen kietoutuneita. Olennaista ei siis ole niinkään se, minne muutetaan, vaan miksi. Valinnat ovat usein kompromisseja ja neuvottelujen tuloksia. Tässä aineistossa muuttomotiiveiksi kerrottiin asuntoon ja asuinympäristöön liittyvät motiivit sekä taloudelliseen tilanteeseen liittyvät muutokset. (Kytö 1998.) Asuntoon ja asuinympäristöön liittyvät syyt tarkoittivat omakotitalon rakentamista, paluumuutto liittyi merkitykselliseen ympäristöön ja luontosuhteeseen. Suuri paluumuuttajien määrä kuvasti tonttipolitiikan lisäksi alueellista identiteettiä. On epätoimennäköistä, vaikka omakotitalon tontin saisi edullisesti, että kukaan vapaaehtoisesti palaisi vastenmieliseksi koetulle alueelle. Lapsiperheet halusivat asua omakotitalossa, jolloin asumiseen liittyy tietty väljyys. Perheet halusivat välittää lapsilleen konkreettisen työn tekemisen mallin (pihatyöt, kotieläimen hoito ym.), mikä koettiin helpommaksi maaseudulla kuin kaupungissa. Paikkaan kiinnittymisen konkreettisen työn kautta koettiin lisäävän jatkuvuuden ja kiinteyden tunnetta perheessä. Oma rauha ja luonnon läheisyys ovat yleisesti arvostettavia tekijöitä asuinpaikkaa valittaessa (Haliseva-Soila 1993; Pekkanen et al. 1997). Luonnon merkitys näyttäytyi vapautena, jolloin se on vastakohta arjen si-donnaisuudelle.

Taloudelliseen tilanteeseen liittyvä muuttosyy koostui pak-

komuutosta, jolloin maaseutu tarjosi muuttajalle ikään kuin turvan selviytyä ehkä useita vuosia kestävästä hankalasta elämäntilanteesta. Ympäristölle asetettiin tervehdyttävä ja terapeuttinen tehtävä elämässä selviytymisessä (vrt. luontosuhde).

Maaseudulla tunnetaan kiinnostusta ja mielenkiintoa toisia kohtaan, mikä tulkitaan usein yhteisön kontrolliksi. Sosiaaliset suhteet ovat merkityksellisiä kylään muuttajille, koska sillä on suoraan vaikutusta siihen, millainen sosiaalinen asema hänelle yhteisössä muodostuu, millaista tietoa hän saa ja myös, miten hän

saatua tietoa tulkitsee. Huomioitavaa on, että sosiaalisten suhteiden merkitys on voimakasta muutoinkin yhteiskunnassa. Sosiaaliset suhteet voivat muuttaa yksilöiden ajatuksia, ja yksilö voi muuttua tapaamiensa ihmisten vaikutuksesta. Vuorovaikutuksessa on tärkeää verbaalisen kommunikaation lisäksi nonverbaalinen kommunikaatio. Vuorovaikutus edellyttää sosiaalista taidokkuutta ja sujuvuutta erilaisissa kommunikaatio-tilanteissa. Sosiaaliset verkostot kuvaavat, kuinka ihmiset liittyvät yhteen ja erottautuvat eli järjestävät arjen sosiaalista todellisuutta. Sosiaaliset verkostot mahdollis-

tavat myös sosiaalisen sulkeutuneisuuden yhteisössä. Jos kylän asukkaiden välillä on jännitteitä, ennakkoluuloisten asenteiden voisi ajatella vähenevän ajan ja tuttuuden myötä. Tämä toteutunee kuitenkin vain, jos henkilökohtaiset kontaktit toteutuvat riittävän usein, ovat riittävän kestoisia, ja henkilöt ovat tasa-arvoisia suhteessa toisiinsa.

Lähteet

- Bauman, Z. Notkea moderni. Tampere: Vastapaino. 2002.
- Ervasti, H. Työttömyys ja koettu hyvinvointi. Deprivaatioteorian, insentiiviteorian ja selviytymisnäkökulman vertailua. JANUS vol. 12 (3) 2004, 298-318. 2004.
- Eskola, J. & Suoranta, J. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Osuuskunta Vastapaino. 1998.
- Haliseva-Soila, M. Maaseudun uudet asukkaat. Helsingin yliopisto. Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus. Seinäjoki. Julkaisusarja A:2.1993.
- Jackson, P. & Warr, P. "Mental Health of Unemployed Men in Different Parts of England and Wales." British Medical Journal 295 (6597), 525-534.1987.
- Kytö, H. Muuttajan muuttuvat motiivit eräissä suomalaisissa kaupungeissa 1980- ja 1990-luvuilla. Muuttoaikeet hyvinvointiteoreettisesta näkökulmasta. Helsinki: Suomen kuntaliitto. 1998.
- Ojankoski, T. Oikea pieni kaupunki. Maantieteen ja asukkaiden näkökulma suomalaiseen pikkukaupunkiin. Turun yliopiston julkaisuja. Sarja C. 1998.
- Pehkonen, A. Kylä kutsuu... Tutkimus tulomuuttoprosesseista maaseudulle. Siirtolaisuustutkimuksia A 26. Helsingin yliopistopaino. 2004.
- Pekkanen, J., Maijala, O., Piispanen, E. & Lehtonen, H. Maaseudun kilpailukykyisyys. Esimerkkinä Hämeenlinnan seutu. Teknillinen korkeakoulu. Yhdyskuntasuunnittelun täydennyskoulutuskeskus. Rakennetun ympäristön tutkimuslaitos. Espoo. 1997.
- Pohjola, A. "Asiakas sosiaalityön määrittäjänä." Teoksessa Suomalainen sosiaalityö. Sosiaalipolitiikka 1990:2. Jyväskylä: Sosiaalipoliittinen yhdistys, 145-156. 1990.